

ВИЗНАЧАЛЬНІ ФАКТОРИ СИСТЕМНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ: ПОСТІНДУСТРІАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Виявлено визначальні фактори системної трансформації економічного аналізу з урахуванням напрацювань економістів теоретиків з проблем постіндустріальної економіки

Постановка проблеми. Економічний аналіз як складова суспільних наук трансформується адекватно до суспільно-економічних змін, які відбуваються в країні та за її межами. Зміст, завдання, цільова спрямованість економічного аналізу залежать від соціально-економічного устрою, в умовах якого функціонує суб'єкт. При трансформації економіки відбувається відповідне розширення складу досліджуваних об'єктів аналітичної науки, суб'єктів, виконуваних завдань, технічних прийомів. У ринкових умовах зміст і завдання аналізу докорінно змінюються адекватно змінам, які відбуваються у характері та цілях господарської діяльності підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності будь-якої форми власності та організаційно-правової форми функціонування. Серед особливостей трансформаційних змін економічного аналізу виділяють: утворення самостійних суб'єктів господарювання, висока конкуренція, наявність ризиків, поглиблення внутрішнього та зовнішнього аналізу, ситуаційний аналіз і моделювання “поведінки” економічної системи на багатокритеріальній основі, розширення інформаційної бази, залучення до проведення економічного аналізу маркетологів, юристів і спеціалістів інших видів діяльності, використання комп'ютерних технологій тощо.

На сучасному етапі розвитку економічних відносин стали актуальними такі явища, як глобалізація, нова (постіндустріальна) економіка¹. Відповідно для аналітиків, постає питання які зміни дані фактори спричиняють в економічному аналізі.

Крім того, цілком підтримуючи позицію відомого українського вченого проф. Г.Г. Кірейцева, що основне завдання розвитку методології національного бухгалтерського обліку, економічного аналізу і контролю у сучасних умовах глобалізації економіки полягає у підвищенні наукового рівня обліку, аналізу і

---

¹ В Україні діє затверджена владою і спеціалізованою Програмою розвитку ООН програма “Інноваційний трамплін: інформаційно-комунікаційна технології задля благополуччя України”.

контролю, орієнтації на розвиток науково-пізнавальної, соціальної, інформаційної, контрольної, регулюючої та прогностичної функцій; переконані, що підвищення наукового рівня бухгалтерського обліку, економічного аналізу, контролю потребує високого рівня знань філософії, соціології, економічної теорії, теорії управління, теорії фінансів, теорії права та інших наук. Науково обґрунтований розвиток економічного аналізу можливий при застосуванні міждисциплінарного підходу.

Таким чином, формування нової парадигми економічного аналізу стає можливим за умов врахування напрацювань економічної теорії з проблем глобалізації, постіндустріальної економіки тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання розвитку економічного аналізу розкривають в працях відомі українські та російські вчені, насамперед в монографіях та фахових статтях: М.І. Баканов, В.В. Ковальов, І.Д. Лазаришина, Є.В. Мних, Г.В. Савицька, В.К. Савчук, М.Г. Чумаченко; піднімаються на наукових конференціях. Сутність, позитив та негатив глобалізації розкриваються у багатьох публікаціях, як вітчизняних, так і зарубіжних фахівців. Цікавим, на наш погляд, є підхід, викладений в монографічному дослідженні професора економіки та фінансів Колумбійського університету, головного економіста Світового банку, який у 2001 році став одним із лауреатів Нобелівської премії з економіки Джозефа Стігліца “Глобалізація та її тягар”. Проблеми становлення постіндустріальної економіки також знаходяться в центрі уваги вчених економ теоретиків. Заслуговує на увагу доробок Сумської наукової школи під керівництвом проф. Л.Г. Мельника, зокрема, колективні монографії, що видаються щорічно за результатами роботи конференції з соціально-економічних проблем інформаційного суспільства. Відомі наукові видання українських вчених: А.А. Чухно “Постіндустріальна економіка: теорія, практика і їх значення для України”, колективне дослідження за редакцією А.П. Гальчинського, С.В. Львовчкіна, В.П. Семиноженка “Економіка знань: виклики глобалізації та Україна”, Я.А. Жаліло “Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика”.

Серед визначальних праць західних фахівців, які є доступними вітчизняним дослідникам, можна вказати на: Д. Белл “Будущее постиндустриальное общество: опыт социального прогнозирования”, Дж. Гэлбрейт “Новое индустриальное общество”, М. Кастельс “Информационная эпоха: экономика, общество и культура”, Э. Тоффлер “Третья волна”, Ф. Фукуяма “Наше постчеловеческое будущее: Последствия биотехнологической революции”. Відомими є і дослідження російських наукових шкіл з проблем подальшого розвитку суспільно-економічних відносин: В.Л. Иноземцев “За пределами экономического общества”, колективна праця за редакцією

В.Л. Иноземцева “Новая постиндустриальная волна на Западе: Антология”, монографічне дослідження за редакцією Г. Хороса та В.А. Красильщикова “Постиндустриальный мир и Розсип”, Д.К. Чистилин “Самоорганизация мировой экономики: Евразийский аспект”, Ю.В. Яковец “Глобализация и взаимодействие цивилизаций”.

Разом з тим підняті проблеми в контексті розвитку економічного аналізу залишаються майже не дослідженими.

Метою дослідження є виявлення визначальних факторів системної трансформації економічного аналізу з урахуванням напрацювань економістів теоретиків з проблем постіндустріальної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. У ХХІ столітті відбувається зміна парадигми економічного розвитку, що виражається у становленні нової соціально-економічної формації. Вчені дають їй різну назву, як-то нова або інформаційна економіка, постіндустріальна, економіка знань². Кожна із назв відбиває найбільш характерні особливості майбутнього суспільства, принциповим є те, що така економіка базується на знаннях та інформаційних технологіях. Ключовим ресурсом економічного та суспільного розвитку стають не матеріальні ресурси, а інтелектуально-освітній потенціал країни. Знання, інтелект, інформація, інновації перетворюються в реальні фактори і самостійні продукти виробництва.

Не заглиблюючись у професійну дискусію економістів теоретиків акцентуємо увагу на наступних моментах.

Історична довідка. Термін “постіндустріальне суспільство”³ вперше застосований на початку ХХ століття анархістами, які вважали, що майбутнє суспільство повинно знищити індустріальний устрій; особливо широко в той час використовував його А. Пенти, представник однієї з верств англійського соціального руху. Друге життя цьому поняттю дали соціологи, дослідивши скорочення робочого часу в умовах після військового економічного буму; в 1958 р. Д. Рисман (Riesman,) виніс його у заголовок своєї статті [6, С 121]. Разом з тим, розуміння Д. Рисманом нового суспільства як “суспільства дозвілля (leisure)” не відповідає його сучасному трактуванню. У 40-і та 50-ті

---

² Питання адекватної назви викликає чи мало дискусій у наукових колах. Прихильники одного із підходів апелюють до тої або іншої найважливішої ознаки нового суспільства. У рамках цього підходу існує два суттєвих різних напрямів; один із них пов’язаний з Ф.Махлупою та Т. Умесао, які на початку 60-х рр. ввели в науковий обіг фактично одночасно в США та Японії термін “інформаційне суспільство”, інше – з французьким соціологом А. Турена, який позначає лад як особливе “програмуємо” суспільство. Теорія “інформаційного суспільства” була розвинута такими вченими: М.Порат, Й.Масуда, Р.Кац, отримала підтримку з боку тих дослідників, які акцентували увагу не стільки на прогресі безпосередньо інформаційних технологій, скільки на становленні технологічного суспільства, або позначали сучасний соціум виходячи з ролі знань, як “суспільство знань” [1, передмова В.Л. Иноземцева]

³ Термін “постіндустріалізм” вперше застосований на початку 20 ст. А. Кумарасвами.

роки у працях економістів К.Кларка “Условия экономического прогресса” та соціолога Ж.Фурастье “Великая надежда XX века” сформульовані основні методологічні положення теорії постіндустріального суспільства⁴.

Становлення теорії постіндустріального суспільства в її сучасному вигляді пов’язано з ім’ям Д. Белла, професора соціології Гарвардського університету⁵. В 1962 р. він написав широкий аналітичний доклад “Постіндустріальне суспільство: гіпотетичний погляд на Сполучені Штати в 1985 році і далі”, який став першою роботою, цілком присвяченою даній проблемі. У 1967 р. видані дві великі статті Д. Белла в журналі “The Public Interest” (Bell, 1967), а у 1973 р. вийшла його книга “Будущее постиндустриальное общество: опыт социального прогнозирования” (Bell, 1973). На його думку, “постіндустріальне суспільство ... не є проекцією або екстраполяцією сучасних тенденцій західного суспільства; це новий принцип соціально-технологічної організації і новий образ життя, що витісняє індустріальну систему, так само, як вона витіснила колись аграрну” [1].

Змістовне наповнення. Термін “нова економіка” використовується, як правило, у двох значеннях:

1. Під новою економікою розуміють ту частину економіки, яка складається з високотехнологічних галузей (аерокосмічна промисловість, виробництво комп’ютерів, створення комунікаційних засобів, програмного забезпечення, біотехнологія)⁶. Звичайно, правомірним є припущення, що кожна наступна технологічна хвиля здатна викликати появу так званої нової економіки. Традиційно виділяється п’ять основних технологічних укладів, характеристика яких в розрізі базису укладу, ключового фактору та основного піку наведено в табл. 1.

Таблиця 1. Характеристика основних технологічних укладів

Назва технологічного укладу	Базис укладу	Ключовий фактор	Основний пік
1	2	3	4
Перший уклад	текстильна промисловість, текстильне машинобудування, виплавка чавуну, обробка заліза, будівництво каналів, водний двигун	текстильні машини	1770-1830 рр.
Другий уклад	паровий двигун, залізничне будівництво і транспорт, машино - і суднобудування, вугільна і верстатно будівна промисловість, чорна металургія	паровий двигун, станки	1830-1880 рр.

⁴ А саме щодо розподілу суспільного виробництва на первісний (сільське господарство), вторинний (промисловість), третинний (сфера послуг) сектори і про наступне зростання частки третинного сектору як у сукупній робочій силі, так і в структурі валового національного продукту.

⁵ За Д. Беллом головний розрив між індустріальним та постіндустріальним суспільствами полягає в технологічній сфері, і навіть теоретичне знання і інформатизація, соціальна структура набувають нового значення передусім у зв’язку з перетвореннями в галузі технологій. Принципово інших підходів до характеристики майбутнього суспільства дотримувались Пітірим Сорокін та Ауреліо Печчеї, які висунули зміни в людині, принцип гуманізму на передній план [26, С 380-381].

⁶ Термін “нова економіка” з’явився на початку 1980-х рр., але в сучасному розумінні використовується починаючи з 1990-х рр.. [15, С. 137-138].

Продовження табл. 1

1	2	3	4
Третій уклад	електротехнічне, важке машинобудування, виробництво і прокат сталі, система електрозабезпечення, неорганічна хімія	електродвигун, сталь	1880-1930 рр.
Четвертий уклад	автомобіле- і тракторобудування, кольорова металургія, виробництво товарів багаторазового використання, синтетичні матеріали, органічна хімія, виробництво і переробка нафти	двигун внутрішнього згорання, нафтохімія	1930-1980 рр.
П'ятий уклад	електронна промисловість, аерокосмічна промисловість, комп'ютерне і програмне забезпечення, оптико-волоконна техніка, біотехнологія, телекомунікації, інформаційні послуги	мікроелектронні компоненти	від 1980-1990 рр. до 2030-2040рр.

Принципові зміни саме в соціально-економічному устрою що виникають на кожному з етапів розглянемо далі.

2. Нова економіка передбачає зміну окремих макроекономічних параметрів, спричинену впливом високих технологій на економічне оточення⁷.

Змістовне наповнення нової соціально-економічної формації проявляється через призму характерних виключно для неї рис, виділених Д. Беллом, М. Кастельсом⁸, що розкривають саму сутність такого явища:

➤ наука досягає свого зрілого стану, центральна роль теоретичного знання, яке стає основою технологічних інновацій; продуктивність все більшою мірою залежить від використання досягнень науки і техніки, а також від якості інформації та менеджменту;

➤ революційний характер технологічних змін, в основі яких – інформаційні технології, що перетворюють матеріальну основу сучасного світу, створення нової інтегральної технології, що дозволяє знаходити більш ефективні підходи до економічних, технологічних і навіть соціальних проблем;

➤ зростання класу носіїв знання (технічних спеціалістів та професіоналів), який стає самою чисельною соціальною групою;

➤ перехід від виробництва товарів до виробництва послуг, і передусім послуг у гуманітарній сфері (охорона здоров'я, освіта, соціальне обслуговування), а також проведення досліджень, робота з комп'ютерами тощо; тобто відбувається зміщення уваги виробників і споживачів від матеріального виробництва у бік інформаційної діяльності. Відмітимо, що

⁷ Ряд економістів використовують також термін “мережева економіка” (network economy) Такий підхід є цілком виправданим, оскільки перераховані вище високотехнологічні галузі займаються виробництвом мережевих благ; саме мережі, володіючи рядом принципових унікальних характеристик, визначають особливості нової економіки. [15, С. 138].

⁸ Систематизовано на підставі [1, 15, 26].

аналітична діяльність (економічний аналіз як практична діяльність) відноситься саме до сфери послуг, відповідно є сенс прогнозувати зростання уваги до неї з боку різних суб'єктів;

➤ глибока трансформація організації виробничого процесу (від стандартизованого масового виробництва у бік гнучкого кастомізованого виробництва і від вертикально інтегрованої організації у бік горизонтальних мережевих взаємовідносин між підрозділами);

➤ зміни в характері праці – труд стає взаємодією між людьми, із процесу праці виключаються природа та штучно створені матеріали;

➤ сітусаи як політичні одиниці; під сітусами Д. Белл розуміє вертикально розташовані соціальні одиниці, виділяючи чотири функціональних сітусу (науковий, технічний, адміністративний і культурний) і п'ять інституціональних (економічні підприємства, державні установи, університети і науково-дослідницькі центри, соціальні комплекси, армія);

➤ відсутність обмеженості благ, дефіциту товарів і ресурсів – при виникненні нових дефіцитів-недоліків інформації та часу;

➤ економічна теорія інформації.

Отже, основою концепції постіндустріального суспільства є оцінка нової формації як такої, що суттєво відрізняється від тої, що існувала раніше, а саме: зниження частки матеріального виробництва та розвиток сектору послуг та інформації, інший характер людської діяльності, інші типи ключових ресурсів, суттєва модифікація традиційної соціальної структури тощо.

На підставі різноманітних джерел інформації⁹ узагальнимо базові характеристики основних типів суспільства, розглядаючи тим самим комплексну та системну модель кожної з них (табл. 2). При цьому, необхідно вказати на те, що одні науковці виділяють три соціально-економічних формації (як наприклад, за класифікацією Л.Г. Мельник пост неолітична, промислова, інформаційна), інші – чотири типи суспільства (за Р. Кроуфордом примітивне суспільство, сільськогосподарське, індустріальне, суспільство знань), три революційні хвилі¹⁰ (за Е Тоффлером)

⁹ Складено за: Crawford R. In *Era Human Capital: Emergence Talent, Intelligence, and Knowledge as Worldwide Economic Force and What It Means to Managers and Investors*. New York: Harper Business, 1991. P. 6. [1], [15, С. 219-220], [11, С 85-86].

¹⁰ Американський соціолог Е. Тоффлер назвав постіндустріальною трансформацію третьою хвилею. Перша хвиля (неолітична революція, яка відбулася 10 тисяч років назад), була зв'язана з зародженням сільського господарства: людина перейшла від збирання і охоти до трудового цілеспрямованого вирощування рослин та розведенню тварин. Друга хвиля (індустріальна революція, розпочавшись біля 300 років назад) дозволила в багатьох перекласти працю людини на "плечі машин". Разом з машинним виробництвом в життя суспільства ввійшли взаємозамінні форми капіталу, вузька спеціалізація, тотальна стандартизація всіх сторін життя, поточні форми організації виробництва і побуту.

Таблиця 2. Базові характеристики основних типів суспільства

Характеристика	Примітивне суспільство	Сільськогосподарське суспільство	Індустріальне суспільство	Суспільство знань
1	2	3	4	5
Технологія:				
-енергія	люди	природна (люди, тварини, вітер)	паливо	природна (сонце, вітер), ядерна
-матеріали	шкура, каміння	відновлювані ресурси (дерева, шерсть і т.п.)	непоновлювальні і ресурси (метал)	відновлювані ресурси (біотехнологія), штучні
-інструменти	примітивні знаряддя	усилюючі або природні (водяне колесо)	машини, замінюючі людину	машини, пов'язані з розумовою діяльністю (комп'ютери)
- виробничі методи	відсутні	ручні	конвеєр	працетехніка
-транспортна система	пішохідна	кінна, мореплавання	пароплави, залізниці, автомобілі, повітроплавання	освоєння простору
комунікаційна система	мова	писемність	друк, телебачення	електронні засоби спілкування
Економіка	збирач, охота, рибний лов	децентралізована місцева економіка, простий розподіл праці	національна ринкова економіка, складний розподіл праці (спеціалізація)	інтегрована глобальна економіка, мережева організація
-основний ресурс	природа	земля	фізичний капітал	людський капітал
-базова форма виробничих відносин	виживання	силовий примус	економічна згод	вільна праця
- базові фактори структуризації суспільства	праця / природа	праця / земля	капітал	інформація
Соціальна система	племінна	сімейна	конформізм, еліти, класи	дідерсифікованість, егалітаризм, індивідуалізм
- домінуюча система в тріаді людини	біо-	біо-	праце-	соціо-
координуючий клас (соціальна група) в суспільстві	рада старців	рабовласники, феодала	буржуазія	інтелектуальна еліта
-освіта		привілей еліт	масова	індивідуалізація

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5
Політична система	плем'я	феодалізм, право управління носить спадковий характер	капіталізм і марксизм, націоналізм	глобальна кооперація
-основна політична одиниця	старейшини, вожді	місцевий орган влади	сильний національний уряд у формі представницької демократії або диктатури	наднаціональне управління
Парадигма - основа знання	світ пояснюється в природних термінах	математика (алгебра, геометрія)	фізика, хімія	квантова електроніка, молекулярна біологія, екологічні науки
-центральні ідеї		релігія, містичне відношення до життя, система цінностей підкреслює гармонію з природою	раціональна соціальна структура, що створює гармонію між злочином і покаранням	система цінностей підкреслює роль індивідуальності в децентралізованому суспільстві

Крім виділених характеристик, цікавими є висновки вчених щодо переважаючих в кожному типі суспільства функцій природи, а саме у перших двох – фізіологічна, екологічна; в індустріальному – економічна, а в інформаційному або суспільстві знань – соціальна, екологічна функції. На доказ цього відомий професор з Великобританії Дж. Ходжсон відзначає: “сучасні економічні системи характеризуються найважливішою довготривалою тенденцією – прогресом знань і наростанням складнощів соціально-економічного життя”. Підсумовуючи вищевикладене визначено домінуючий тип відносин “людина - природа”: на перших етапах спостерігається безпосередня залежність людини від природи, у період індустріального суспільства – намагання покорити природу, а в епоху суспільства знань прогнозуємо гармонічне відношення. Серед загроз існуванню суспільства у період до індустріальної формації – виснаження продуктивного потенціалу природи, індустріальної формації – руйнування відновленого потенціалу, перевиробництво енергії, постіндустріальної – перевиробництво інформації, інформаційне руйнування природи.

Особливості ключових ресурсів. Століттями люди використовували такі фактори виробництва, як земля, капітал і праця. В постіндустріальному суспільстві на перше місце виходять якісно нові виробничі ресурси – інформація та знання. Завдяки своїй нематеріальній природі ключові виробничі фактори набувають властивості, які принципово відрізняються від характеристик їх матеріальних аналогів, а зокрема:

➤ фізична незношеність, безгранична тиражованість, невичерпність, неможливість фізичного володіння тощо;

➤ унікальність, обумовлена заключеними в них дихотоміями: поширеності і рідкості, невичерпності та кінцевості [6, С 133], демократичності (знання та інформація є найбільш демократичним джерелом влади, всі мають до них доступ, а монополія на них неможлива) та монополізації (доступ не означає володіння факторами);

➤ суспільний характер. Користування ресурсом одним із виробників не вимагає одночасного відчуження від іншого;

➤ одночасне використання як засобу виробництва, робочого тіла, предмета праці тощо.

Враховуючи виявлені особливості можна стверджувати, що у цих умовах (постіндустріального суспільства) не тільки зупиняються діяти традиційні економічні закони, але і взагалі змінюються всі стійкі уявлення про соціально-економічні інститути, які віками трималися на матеріальності факторів виробництва [11, С 11-12], а зокрема:

➤ якісні зміни у характері праці (інтелектуалізація і персоналізація, посилення творчої компоненти та ступеня самореалізації виконавців, направленість на задоволення інформаційних потреб та ін.), з однієї сторони, і загострення соціальних протиріч (поглиблення спеціалізації індивідів і одночасне посилення соціальної інтеграції людства, зростання енергоозброєності індивіда, погрожуюча глобалізація і інформатизація екологічних проблем), з іншої сторони вичерпують межі традиційної матеріальної мотивації.¹¹ Звичайно в таких умовах примусові методи не спрацьовують, все більшого значення набувають методи заохочення;

➤ людина перестає бути суб'єктом праці як раціональної діяльності, затрати якої прямо пропорційні її результатам, і стає суб'єктом творчих процесів, важливість яких не може бути оцінена виключно у економічних категоріях;

➤ для нового суспільства характерний підрив ринкових відносин¹², насамперед їх основного закону – закону ціни еквівалентних відносин, відбувається зміна самої філософії ринкових відношень. Натурально-матеріальна форма товару перестає бути основним елементом економіки, найбільш поширеним продуктом праці стають послуги, які виробляються, як правило, інтелектуальною, а часто творчою працею, затрати якої визначити важко, а то й зовсім неможливо. “Постіндустріальне суспільство характеризується не

---

¹¹ На підставі [11, С 415]

¹² Цьому сприяють нові складові процесів, які протікають в суспільстві, а саме посилення не лінійності, біфуркативності синергетичних ефектів самоорганізації і когерентності та ін.

трудовою теорією вартості, а теорією вартості, що базується на знаннях”. Інтелектуалізація праці, поширення творчої праці призводять до того, що ціни на їх продукти визначаються не затратами праці, а корисністю цих продуктів. Як вказує академік А.А. Чухно “виникає нова категорія”: ціна, створена знаннями. [23, С 98]. Створюється абсолютно новий ринок, існуючий за іншими економіко-правовими законами, дозволяючи зовсім іншим способом будувати виробничі відношення, в тому числі між віртуальними підприємствами;

➤ відбуваються зміни на рівні мікро суб'єктів; інформаційні технології корінним чином змінюють сам процес ухвалення рішень економічними суб'єктами. Змінюється споживацька поведінка; природно, в її основі як і раніше завдання максимізації корисності (якщо залишатися за принципами неокласичної школи в її ортодоксальному варіанті), але реалізація завдання відбувається інакше: споживач перетворюється з пасивного спостерігача в активного користувача можливостями інформаційних технологій. Знаходячись у взаємодії з мультимедійним світом, користувачі починають приймати участь у створенні інформації і її розповсюдженні, а місцезнаходження користувача перестає грати істотну роль в його поведінці [15, С. 70];

➤ спостерігаються зміни складу основних макроекономічних показників. З одного боку ще у 1960-і роки Д. Белл почав розробку так званої системи соціального рахунку (Bell, 1967). Пізніше ряд спеціалістів звернулися до питання оцінки “інтелектуального капіталу” промислових компаній та інших соціальних інститутів. З іншого – загальноприйнятим стало оцінювання економічного зростання не тільки динамікою ВВП (кількісним індикатором), а також і критеріями зменшення масштабів бідності, нерівності, безробіття. Незмінність рівнів цих показників для певної країни, навіть при позитивних темпах зростання ВВП, не вважається економічним розвитком. Відповідно все більшого значення набувають не кількісні індикатори;

➤ посилення гуманістичної спрямованості суспільних систем як наслідок наростання суперечностей між суспільством і індивідом; підвищення ролі позаекономічних чинників суспільно-економічного прогресу (соціальні, політико-правові, морально-психологічні, культурно-етичні, природно-демографічні чинники).

➤ Таким чином, “нова економіка” характеризується виникненням нових явищ у сферах технологій, фінансів, торгівлі, комунікацій і, відповідно, у таких функціональних науках, як бухгалтерський облік і економічний аналіз. Відповідно змістовне наповнення економічного аналізу трансформується адекватно до змін в економічному середовищі, з'являються нові завдання, суб'єкти, об'єкти, що спричиняє формування відповідних методик економічного аналізу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розглянуті зміни, що відбуваються у соціально-економічній формації мають бути враховані при проведенні аналітичних досліджень. Адже відбувається не лише певне удосконалення окремих аналітичних процедур, а системна трансформація економічного аналізу в розрізі:

➤ цільової спрямованості та практичної корисності економічного аналізу – результативність діяльності стає все більшою мірою залежною від якості інформації, значна частина якої формується в системі економічного аналізу (як макро, так і мікро рівня). Економічний аналіз стає засобом створення основного ресурсу нової економіки – інформації. Аналітична діяльність (її продукт) відноситься до сфери послуг, зокрема при наданні консалтингових послуг економічний аналіз є основним засобом їх створення, інформаційно-аналітична діяльність формується (виокремлюється) як окремий вид діяльності;

➤ функціональне призначення. Все більшого значення набуває базова функція економічного аналізу – створення нового якісно-змістовного знання на базі інтелектуальної переробки інформаційних масивів. Знання та творча праця є основою суспільно-економічного розвитку. Тим самим змінюється роль аналітичної діяльності з допоміжної, обслуговуючої на основну, виробничу, відбувається взагалі розширення сфери її застосування;

➤ об'єкти економічного аналізу. Нова соціально-економічна формація призводить до виникнення нових продуктів, принципової зміни та формування нових процесів (технологічних, інформаційних) відповідно виникають нові аналітичні об'єкти;

➤ суб'єкти економічного аналізу: відбувається збільшення складу як користувачів, так і виконавців; зміна носіїв аналітичної інформації, розширення безтекстової форми представлення результатів економічного аналізу, перехід до без паперового економічного аналізу – все це призводить до формування нових вимог до сучасних аналітиків, зокрема підвищення технологічної культури (фахівець має професійно користуватися пошуковими інформаційними системами, спеціалізованим програмним забезпеченням тощо). Професійний аналітик крім теоретичної підготовки у вищих навчальних закладах, закріплення та розширення навиків та вмінь у процесі практичної діяльності має можливість отримати додаткові знання та компетенції на різноманітних курсах, тренінгах, фактично відбувається навчання протягом усього життя;

➤ технологія і організація економічного аналізу. Функціонування нових форм організації та ведення бізнесу – концерни, корпорації, консорціуми, зміна масштабів та видів діяльності спричиняє зміну підходів до організації та

проведення аналітичної роботи, появу нових або актуалізацію окремих існуючих (інвестиційний, фінансовий тощо) напрямів, видів та форм економічного аналізу;

➤ методики економічного аналізу – поява нових або принципова зміна завдань, об'єктів, суб'єктів аналізу, розширення аналітичного інструментарію, можливість використання складних математичних методів, зростання ролі моделювання призводить до розробки відповідних методик аналітичного дослідження. Крім того, однією із характерних ознак та наслідків нової економіки є зміни складу основних макроекономічних показників, підвищення уваги до не кількісних індикаторів як на макро так і на мікро рівні. Відповідно необхідним є аналітичне забезпечення, в частині методики обчислення та інтерпретації, системи таких індикаторів;

➤ формування циклу аналітичних дисциплін. Враховуючи, що ключову роль у новій економіці відіграє розвиток людських ресурсів – знання, творчість, майстерність, вміння, саме інтелектуально-освітній потенціал країни стає основою порівняльних переваг країни в системі світових зв'язків, першочергового значення набуває ефективність системи вищої освіти при формуванні фахівців. Формування саме аналітичного мислення (аналітична підготовка, використання інструментарію аналізу як важливого методу пізнання) майбутніх спеціалістів має стати одним із пріоритетних завдань вищої школи. Для цього необхідним є викладання у вищих навчальних закладах відповідного аналітичного курсу / курсів, а не об'єднання його з іншими фаховими або загальноекономічними дисциплінами. Курси аналітичного спрямування забезпечують системність та комплексність набутих знань та навиків, сприяють підготовці фахівців економічного спрямування, які відповідатимуть вимогам “нової” економіки, мають високі професійні якості, здатні до управлінської діяльності, діагностики ділових відносин, генерують неординарні ідеї, вміють виявляти сутність проблемних ситуацій та продукувати оптимальні рішення, володіють комп'ютерними та телекомунікаційними технологіями, в цілому спроможні проводити системні аналітичні дослідження як в мікро, так і макроекономічному середовищі.

Отже, представлена стаття є першою публікацією з проблем виявлення визначальних факторів системної трансформації економічного аналізу. В подальших розробках маємо дослідити вплив економічної глобалізації, особливостей соціально-економічного розвитку України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Перевод с английского. Изд. 2-ое, испр. и доп. – М.: Academia, 2004. – 788 с.

2. *Геец В.М.* Социально-экономические трансформации при переходе к экономике знаний // Социально-экономические проблемы информационного общества / Под ред. д.э.н., проф. Л.Г. Мельника. – Сумы: ИТД “Университетская книга”, 2005. – 430 с. – С. 16-33.
3. *Гэлбрейт Дж.* Новое индустриальное общество: Пер. С англ. – М.: ООО “Издательство АСТ”, ООО “Транзит книга”; СПб., 2004. – 602 с.
4. Економіка знань: виклики глобалізації та Україна / За ред. А.П. Гальчинського, С.В. Львовичкіна, В.П. Семиноженка. – К.: Національний інститут стратегічних досліджень, 2004. – 261 с.
5. *Жаліло Я.А.* Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика: Монографія. – К.: НІСД, 2003. – 368 с. – С. 48-52.
6. *Иноземцев В.Л.* Постиндустриальное общество как теоретическая конструкция и формирующаяся реальность // Социально-экономические проблемы информационного общества / Под ред. Д.э.н., проф. Л.Г. Мельника. – Сумы: ИТД “Университетская книга”, 2005. – 430 с. – С. 120-148.
7. *Иноземцев В.Л.* За пределами экономического общества. Постиндустриальные теории и постэкономические тенденции в современном мире. – М.: Academia-Наука, 1998. – 640 с.
8. Информационное общество: Сборник. – М.: ООО “Издательство АСТ”, 2004. – 507 с.
9. *Кастельс М.* Информационная эпоха: экономика, общество и культура. – М.: ГУВШЭ, 2000. – 608 с.
10. *Лазаршина І.Д.* Економічний аналіз в Україні: історія, методологія, практика: Монографія. – Рівне: НУВГП, 2005. – 369 с.
11. *Мельник Л.Г.* Предпосылки формирования информационного общества // Социально-экономические проблемы информационного общества / Под ред. д.э.н., проф. Л.Г. Мельника. – Сумы: ИТД “Университетская книга”, 2005. – 430 с.
12. *Мних Є.В.* Методологічні рівні економічного аналізу // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. – 2007. – № 57. – С. 247-251.
13. *Мних Є.В.* Сучасна парадигма економічного аналізу в Україні // Вісник Львівської комерційної академії. – Серія економічна. Випуск 16. – Львів: Львівська комерційна академія, 2004. – С. 76-79.
14. Новая постиндустриальная волна на Западе: Антология / Под ред. В.Л. Иноземцева. – М.: – Academia, 1999. – 640 с.
15. Новая экономика и информационные технологии // Стрелец И.А.– М.:Издательство “Экзамен”,2003. – С. 219-220.
16. *Пархоменко В.Д., Пархоменко О.В.* Інформаційна аналітика у сфері науково-технічної діяльності: Монографія. – К.: укр. ІНТЕІ, 2006. – 224 с.

17. Постиндустриальный мир и Россия / Под ред. В.Г. Хороса и В.А. Красильщикова. – М.: – Эдиториал УРСС, 2001. – 616 с.

18. *Семиноженко В.И.* Инновационное развитие как безальтернативный путь планирования будущего // Социально-экономические проблемы информационного общества / Под ред. Д.э.н., проф. Л.Г. Мельника. – Сумы: ИТД “Университетская книга”, 2005. – 430 с. – С.49-59

19. *Стігліц Джозеф.* Глобалізація та її тягар: Пер. з англ. – К.: Вид. дім “КМ Академія”, 2003. – 252 с.

20. *Тоффлер Э.* Третья волна. – М.: Издательство АСТ, 1999. – 784 с.

21. *Фукуяма Ф.* Наше постчеловеческое будущее: Последствия биотехнологической революции / Пер. с англ. М.Б. Левика. – М.: ООО “Издательство АСТ”; ОАО “ЛЮКС”, 2004. – 349 с.

22. *Чистилин Д.К.* Самоорганизация мировой экономики: Евразийский аспект. – М.: ЗАО “Издательство “Экономика”, 2004. – 237 с.

23. *Чухно А.А.* Соотношение индустриального и постиндустриального типов развития: проблемы теории и практики // Социально-экономические проблемы информационного общества / Под ред. Д.э.н., проф. Л.Г. Мельника. – Сумы: ИТД “Университетская книга”, 2005. – 430 с. – С. 88-119

24. *Чухно А.А.* Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України. – К.: Лотос, 2003. – 632 с.

25. *Шепєлев М.А.* Теорія міжнародних відносин: Підручник. – К.: Вища школа, 2004. – 622 с.

26. *Яковец Ю.В.* Глобализация и взаимодействие цивилизаций. – 2-е изд., перераб. И доп. – М.: ЗАО “Издательство “Экономика”, 2003. – 411 с.